

Түсінік хат

Мектепке дейінгі жасөспірім баланы тәрбиелеу мен дамыту ісіне байланысты мақсаттарды шешуде театр ерекше рөл атқарады. Балаларға театр, әртістік өнер, сахналау, қойылым, сахна туралы түсінік беріп қызығушылығын оятамыз. Көріністерді өзара сөйлесу дағдыларын дамыта отырып, бүлдіршіндердің тілді меңгеруіне деген сүйіспен-шілікті арттырамыз. Театр әр балаға қуаныш, ұмтылмас әсер сыйлайды, оның көркем-дік талғамын, еліктеуі мен қиялын дамытады. Әдетте адамның жеке басының қасиет-тері бес жасқа дейін қалыптасады екен. Сондықтанда да баланың жан – жақты қалып-тасуы үшін мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің бойына жақсы, жағымды қасиет -терді сіңіре білу керек. Бала әр нәрсеге құмар, қызыққыш, ол өзінің айналасында болып жатқан өзгерісті, тамаша құбылыстарды сезінуге тырысады. Оның жан–жақты дамып, жеке тұлға болып тәрбиеленуіне, тілінің дамуын театрландырылған ойындар арқылы жетілдіруге болады. Ал, театрландырылған ойындарды балалар қызықтап ойнайды. Театрландырылған ойындар ойын–қойылымдары болып саналады, бұл жерде балаларға арналған көркемдік шығармаларды сахналық қойылымдарға айналдырып, оларды кейіпкер ретінде қатыстырудың маңызы зор. Баланы сахнада кейіпкер ретінде ойната отырып, оның жеке тұлғасын жан-жақты дамыту. Оның бойында әдебиетке, мәдениетке, өнерге деген құштарлықты ояту. Бүлдіршіндер сахнада шағын рөлдерде ойнау арқылы байланыстыра сөйлеуге, әдемі киініп, жинақы жүруге, үлкендермен және өзге де балалармен тіл табыса білуге үйренеді. Жетілген диалог балалардың өз пікірін жеткізе білуге жетелейді.

Ертегі – ауыз әдебиетінің ықылым заманынан келе жатқан көне де мол мұрасы. Оның ертегі деп аталуының өзінен де, сол сияқты ертегілердің «Бұрынғы өткен заманда, ерте-ерте деп» басталуынан да оның атам заман туындысы екенін аңғару қиын емес. Ертегілерде халық басынан кешкен, ғасырлар жыры жатыр. Оларда еңбекші халықтың тұрмыс-тіршілігі, әдет-ғұрпы, елдік тарихы, қилы-қилы қиын асулары, халықтың арман-мұраты бейнеленген. Барлық елдің ауыз әдебиетінен мол орын алған және халықтың жазу-сызу өнері болмаған кезінде ауызша шығарған күрделі шығармасының бір түрі. Ертегілер көбінесе, қара сөз ретінде айтылатындықтан, оны халықтың ерте заманда шығарған көркем әңгімесін деп қараймыз. Әртүрлі ертегілер балалардың қызығушылықтарын арттырады және олардың тілдерін дамытады.

Театрлық іс-әрекетте ертегілерді пайдалана отырып баланың ой-өрісін дамыту, сонымен бірге тыңдай білуге, есте сақтау, түсіну, рөлге бөліп, қазақша әдемі сөйлей білу мәнерін арттырамыз.

Балалар театрының бірнеше түрлері бар:

Ойыншықтар театры – ең көп тараған түрі, бұнда балалар қысқа тақпақтарды жаттап, оның өзіне тән орындау кезінен бастап-ақ кішкене көлемді спектакельдер ойнайды. Ондағы адамдар рөлін ойыншықтар орындайды. Жіптің көмегімен бақарылатын қуыршақтарды – марионеткалар дейді. Оларды әр түрлі материалдардан жасайды. Жұмсақ ойыншықтарды да қолдануға болады. Мұндай ойыншықтар қозғалысқа ағаш таяқшалар арқылы келтіріледі, яғни екі айқастырылған ағаш арқылы жіп өткізіліп ойыншыққа байланады. Қолмен қуыршақтарды басқарады. Театр қуыршағының биіктігі баланың биіктігігіндей болады. Бала өзіне костюм, үлкен бетперде. Үлкен алақандар киеді, олар тірі қуыршаққа ұқсайды. Өздері қуыршақты жасауға болады. Оның негізі болып үш бұрышты орамалды алуға болады. Бір бұрышын қуыршақтың басына, екі бұрыштарын резинка арқылы баланың саусақтарына бекітіледі. Қуыршақтың басына тесмалар қосады, ол қуыршақ пен жүргізушінің мойнына ілінеді. Бұл қуыршақтар балаларға әнмен, бимен, ойынмен көрсету арқылы шығармашылықтарын дамытады. Бұл балалардың өздерін еркін сезінуіне, өз күшіне сене білуге көмектеседі.

Саусақ театрында – саусақтардың көмегімен қандайда болмасын ертегіні немесе өлең-тақпақ шумағын саханалау болып табылады. Саусақ театры арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашылады. Саусақ ойынын ойнай отырып, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан-жануарларды, құстарды және ағаштарды бейнелей алады. Саусақтарының қозғалыс қимылына қарап, бала қуанады шаттанады, сөз айтуға тырысады және өлеңде үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып, есінде сақтайтын болады. Сонымен қатар балалар екі қолын қимылдата отырып, оң – солды ажыратады.

Суреттер (картиналар) театры – декорация мен кейіпкердің – суреттері. Олардың әрекеттері шектелген. Ойнаушының дауыс ырғағы (интонация) арқылы кейіпкердің мінез-құлқы беріледі. Кейіпкер әрекет барысында пайда болады, балалардың қызығушылығын арттырады.

Фланелеграф театры – суреттер мен кейіпкерлер экранда көрсетіледі. Оларды фланельдер ұстап тұрады. Мұндағы суреттерді балалар мен бірге ескі кітаптардан, журналдардан қиып алуға болады.

Көлеңкелі театр – жарық өте жақсы түскен экранда адамдар, жануарлар және құстардың пішіндерінің қозғалысына қарауды балалар өте жақсы көреді. Ертегі, әңгіме, өлең, әндерді көлеңке театры арқылы айтуға болады. Көлеңке театрдың қойлымын көрсетуге үш тәрбиеші қатысады. Біреуі мазмұнын оқиды, екеуі көріністі көрсетеді. Көлеңке театрдың сақанасы экран болады. Экранды ағаштан немесе қалың кардоннан жасайды, ою-өрнекпен өрнектейді. Кейіпкерлерді көрсету үшін – оны экранның арт жағынан ұстайды. Кейіпкерлерді қара түспен жуқа кардоннан жасайды, жіп арқылы қозғалтады. Кейіпкерлерді көрсеткенде қол көрінбеу керек. Бұл көріністер балалардың

шығармашылықтарын

арттырады,

ой

өрістері

дамытады.

Мақсаты:

- Мектепке дейінгі жасындағы баланы театр түрлері арқылы шығармашылық және парасаттылық қабілеттері жан-жақты дамиды
- Балалардың сөздік қорларын дамиды, жақсыдан үйреніп, жаманнан жиренеді.
- Театрлық іс – әрекетті, ертегілерді пайдалана отырып – ойы дамиды.

Міндеттері:

- Балалардың тілі, сөйлеу мәдениеті мен ой - өрісі, дүниетанымы дамды.
- Балалар адамгершілік туралы біледі , нақты сөйлеуге, салмақты ой айтады.
- Баланың қиялы, есте сақтауы шығармашылық қабілеті дамиды, ойдан әңгіме, ертегі шығарып айтуға дағдыландыланады.
- Баланың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына жағдай жасап, әр баланың жеке дара әртістік, шығармашылық қасиеттерін ескере отырып, өзін қоршаған ортаға, адамдарға, құрбыларына, өзіне деген қарым-қатынас мәдениетін қалыптасады.

Күтілетін нәтиже:

- Театр, оның түрлері туралы түсініктері болады.
- Қазақ тіліндегі сөздік қоры молаяды.
- Диалог бойынша сөйлесу арқылы тіл мәдениетін жетілдіріледі.

№	Тақырыбы	Мақсаты	Көрнекілік-құралдар	Саны
1	«Бауырсақ» ертегісі	Ертегіні еске түсіру арқылы балалардың тілдері дамиды.	Фланелеграф, конус театры, қуыршақ театры, орамал, тақия, кейіпкерлердің атрибуттары	1
2	«Бұл бауырсақ - кішкентай қуаң»	Ойын арқылы кейіпкерлердің рөлін таңдай отырып, балалардың қызығушылықтары артады.		1
3	«Бауырсақ, бауырсақ мен сені жеймін...»	Тілдерін жаттығады.		1
4	«Бауырсақ» ертегісінің қойылымы	Балалардың ойы тиянақталады және өнерлері іске асады.		1
5	«Шалқан» ертегісі	Ертегіні еске түсіру арқылы балалардың тілдерін дамиды.	Фланелеграф, саусақ қуыршақ театры, үстел үстіндегі театр, кейіпкерлердің атрибуттары	1
6	«Ата мен әжемде қонақта болғанда»	Шалқанды отырғызу кезінде айтылатын өлең шумағы арқылы балалардың тілдері дамиды және білімдерін кеңейеді.		1

7	«Осындай үлкен шалқан...»	Белсенді балалар кейіпкерлердің рөлдерін эмоция арқылы көрсете біледі.		1
8	«Шалқан» ертегісін сахналау	Кейіпкерлердің рөлін атқара біледі.		1
9	«Үш аю» ертегісі	Ертегіні еске түсіру арқылы балалардың тілдерін дамиды.		1
10	«Қане досым, сөзге қосыл»	Ойын арқылы кейіпкерлердің рөлін таңдай отырып, балалардың қызығушылықтары артады		1
11	«Үшаюда қонақта»	Тілдерін жаттығады.	Сюжетті суреттер, қуыршақ театры, тақия, кейіпкерлердің атрибуттары	1
12	«Үш аю»	Балалардың ойы тиянақталады және өнерлері дамиды, ертегіні сахналайды.		1
13	«Үйшік» ертегісі	Ертегіні еске түсіру арқылы балалардың тілдері дамиды.	Фланелеграф, қуыршақ театры, кейіпкерлердің атриб	1

14	«Үйшік» ертегісі	Балалардың тілдерін дамиды және білімдері жетіледі.	уттары	1
15	«Қәне досым, сөзге қосыл»	Балаларды кейіпкерлердің рөлдерін эмоция арқылы көрсете біледі.		1
16	«Көз көруге тоймайды, құлақ естуге жалық пайды»	Кейіпкерлердің рөлін атқара білуге дағдыланады, ертегіні сахналайды.		1
17	«Түлкі мен қояндар» ертегісі	Балалар ертегінің мазмұнымен танысады.	Конус театры, куыршақ театры, кейіпкерлердің атрибуттары.	1
18	«Түлкі, түлкі, түлкішек»	Қимылды ойындар арқылы кейіпкерлердің рөлін бөліп алады, ертегіні сахналайды, балалардың ертегіге деген қызығушылығын артады.		1
19	«Қу түлкі мен қорқақ қояндар»	Ертегідегі қоян мен түлкінің сөздерін балалар біледі. Түлкі мен қояндар арасындағы диалогты құрады.		1
20	«Түлкі мен қояндар»	Балалардың рөлді дұрыс ойнай білуін және сөздердегі әр дыбыстарды анық айтуларын қадағалау. Ертегіні сахналау.		1

21	«Қоянның үйшігі» ертегісі	Ертегі мазмұнымен таныстырады, ертегіге деген қызығушылығы артады.	Фланелеграф, куыршақ театры, кейіпкерлердің атрибуттары	1
22	«Оқы да біл, ойна да күл»	Ойын арқылы балаларды рөлдерге бөлу, кейіпкерлердің сөздерін дұрыс айтады.		1

23	«Досы көпті жау алмайды, ақылы көпті дау алмайды»	Кейікерлердің сөздерін дұрыс айтуларын қадағалау және рөлдерін ретімен орындайды.	Ертегі суреттері, кейіпкерлердің атрибуттары	1
24	«Көз көруге тоймайды, құлақ естуге жалықпайды»	Ертегінің мазмұны бойынша кейіпкерлердің іс – әрекетіне қарап, әсерлі көңіл- күйін білдіреді. Ертегіні сахналайды		1
25	«Жеті лақ және қасқыр» ертегісі.	Ертегінің мазмұнын еске түсіре отырып тілдік қорлары дамиды.	Фланелеграф, куыршақ театры, кейіпкерлердің атрибуттары	
26	«Лақтарым менің, лақтарым менің....»	Ойын арқылы балаларды рөлдерге бөлу, кейіпкерлердің сөздерін дұрыс айта алады.		1
27	«Алақай, алақай! Анамыз	Ертегіге деген қызылушылықтары артады.		1

	келді, бізге, сүт әкелді»			
28	«Жеті лақ және қасқыр» ертегісі	Әр баланың өз рөлін дұрыс орындайды.Ертегіні сахналайды.		1
29	«Алтын айдарлы әтеш» ертегісі	Ертегінің мазмұнымен танысады.	Фланелеграф, кейіпкерлердің атрибуттары	1
30	«Жібек сақалы бар, майға батырып алған басы бар»	Кейіпкерлердің рөлдерін бере отырып, балалар сөздерін айтады мен қимыл – қозғалыстарын жасайды.		1
31	«Сымбатты әтеш»	Балаларды ертегіні диалог бойынша орындайды.		1
32	«Алтын айдарлы әтеш» ертегісі	Ертегідегі кейіпкерлердің рөлін дұрыс орындайды , сөздік қоры дамиды.		1
33 - 34	«Ертегі әлеміне саяхат»	Өткен ертегілерді еске түсіріп, мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді	Ертегі суреттері, кейіпкерлердің атрибуттары	1
35 -	«Ертегі елі жермен келе, жатыр!»	Ертегі кейіпкерлерінің жағымды – жағымсыз жақтарын таба біледі.		1

36				
----	--	--	--	--